

67. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem hagyta magát legyőzni

A Tavaszi hadjárat 1849. április 2. és május 21. közötti főbb eseményei sok képpel, fotóval, térképpel

Előzmények

Amikor a kormány *Windischgratz* támadása elől Debrecenbe tette át a székhelyét, *Görgey Artúr* Pestről észak felé vonulva, megmentette a haderő jelentős részét. *Görgey 1849. január 5-én Vácot kiadott egy nyilatkozatot*, amelyben nyíltan ragaszkodott az áprilisi törvényekhez. Ebben követelte a tisztikar becsületének helyreállítását, azaz meg akarta őrizni a tisztek és a hadsereg egységét. A *váci kiáltvány* lehetővé tette, hogy a császárra és királyra felesküdt tisztek dönthettek. Aki akart elmehetett, aki viszont maradt, annak szívvel-lélekkel a magyar törvények érdekében kellett harcolnia. A sereg Vácot elhagyva, a Felvidéken húzta ki a telet, hogy tavasszal felvehesse a harcot a császári haderő ellen. A seregnek a felvidéki útja során a császári csapatok folyamatos támadásaival kellett szembenéznie.

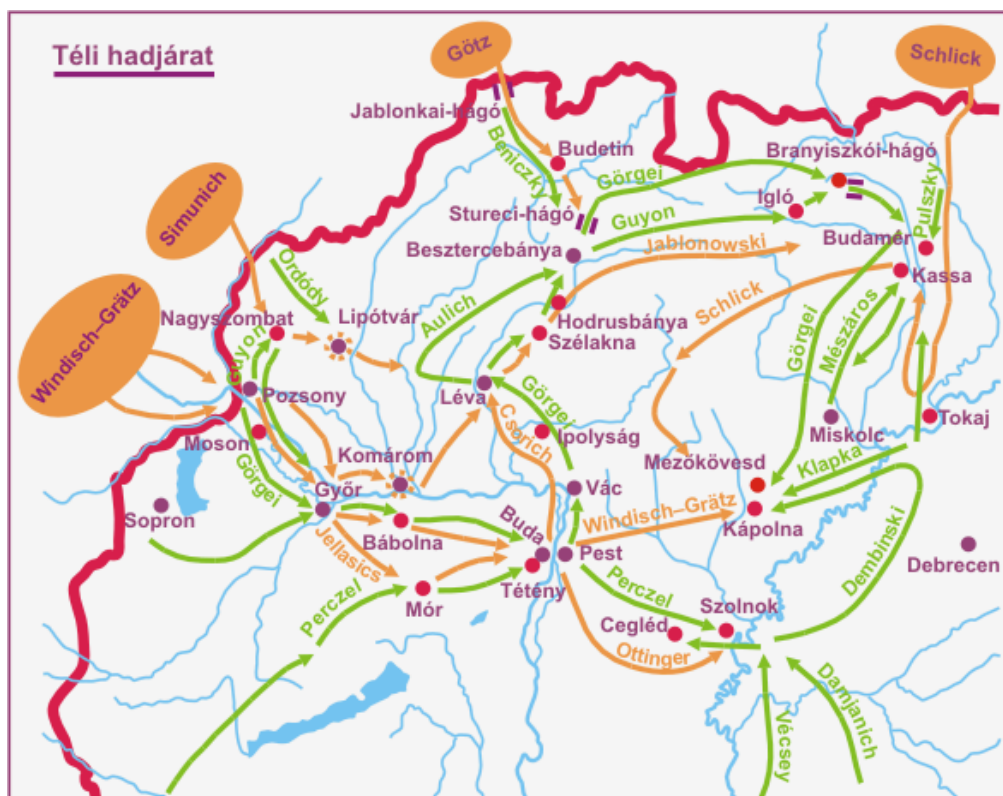
Görgey Artúr altábornagy, a magyar seregek vezére.

Kossuth Lajos Pestre érkezése 1849-ben. Alfred Windischgratz 1849-ben

Az 1848-1849-ben, szinte a semmiből megalakult magyar Honvédsereg a világon páratlan alakulat volt. Nem csak a létszáma, a fegyverzete, a harci tudása, hiszen mindezek nem lettek volna elegendők a sikerhez. A hadsereg lelke, harci morálja, vezetőinek tehetsége azonban magasba emelte a honvédeket. Csupán a haderő technikai ellátmánya nem lett volna elegendő a hadjárat véghezviteléhez. Ez volt az egyetlen olyan forradalom Európában, aminek leveréséhez két nagyhatalom haderejére volt szükség. A Habsburgokat csak a „varsói kézcsók”, azaz a cári segítség mentette meg a vereségtől, a szégyentől.

Gyalogsezred tisztje, hunyadi gyalogos, honvéd tüzér, lehel huszár, hunyadi huszár, székely honvéd

A téli hadjárat hadmozdulatai a Felvidéken, ami a magyar és az osztrák sereg útját ábrázolja (forrás: Csanády Hungarian wikipedia)

A téli hadjárat legjelentősebb eseménye Igló közelében, az 1849. február 5-én lezajlott ütközet volt Branyiszkónál, ami *Guyon Richárd* győzelmével végződött. A *Franz Deym* osztrák tábornok felett aratott látványos hadisiker lehetővé tette,

hogy a feldunai magyar sereg át tudott törni az Alföldre, ahol aztán tavasszal a Tiszánál csatlakozott a főerőhöz.

*Átkelés a Kárpátokon, a Stureci-hágón (Keiss Károly festménye).
Guyon Richárd számára a branyiszközi győzelem hozta meg a hírnevet és a
tábornoki kinevezést*

A kápolnai csata (1849. február 26-27.) Az olmützi alkotmány

Perczel Mór 1849. január 22-én Szolnoknál, *Klapka György* pedig január 31-én Tokajnál aratott győzelmet *Schlik* császári csapatai fölött. Közben Windischgratz az új főváros, Debrecen elfoglalására indult. Pestet elhagyva, Kápolnánál rátört a még gyülekező magyar seregére. A gyors visszavonulás mentette meg a magyarokat a nagyobb kudarctól, amiért az akkor már népszerűtlen lengyel *Dembinszky Henrik* volt a felelős. Kápolna után le is váltották a vezéri tisztségéről.

*A kápolnai csata (Than Mór festménye) A csata szobor emlékműve Kápolnán,
ami a nevezetes hidat is ábrázolja*

Windischgratz túlértékelte a kápolnai csatában elért sikerét, s az akkor még a Bécsből elmenekülő és Olmützben tartózkodó uralkodónak ezt a jelentést küldte: „A lázadó csordákat Kápolnánál iszonyú mennyiségben találtam fel, szétszórtam s a legnagyobb részét megsemmisítettem, a maradék a Tiszán keresztül menekült. Remélem, néhány nap alatt Debrecenben leszek, s a pártütés fészékét hatalmamba kerítem.”

*Olmütz központja, a városháza. Ebben tartózkodott a császári udvar.
A fiatal Ferenc József (1848-1916)*

Az udvar felbátorodott a Magyarországról érkező jelentésen. *Ferenc József* 1849. március 4-én kiadta az úgynevezett *olmützi alkotmányt*. Ez nyíltan megtagadta az áprilisi törvényeket, továbbá hazánkat a birodalom egyik tartományává fokozta le. Felszámolta a forradalom eredményeit, lényegében eltörölte Magyarország keservesen kivívott függetlenségét. Az alkotmány megfogalmazta, hogy a birodalom minden polgárára az egységes osztrák polgárjog vonatkozik. Továbbá leszögezte, hogy a császár személye szent és sérthetetlen.

Erdélyi hadműveletek (1849. február 9. – március 15.)

Kossuth hívására álruhában Magyarországra érkező *Bem József* lengyel szabadsághős kiváló hadvezérnek bizonyult. Az ifjú Bem, a 18 éves tüzértiszt részt vett Napóleon 1812. évi oroszországi hadjáratában. Az 1831. évi lengyel szabadságharc legendás tábornoka a legjobb pillanatban érkezett Magyarországra.

A magyar hadvezetés rá bízta az erdélyi hadműveleteket, amit *Bem apó*, ahogy katonái becézték, szívós szervezéssel sikerre vitt. Az első nagy csata Piskinél zajlott le február 9-én, ami a magyarok győzelmi sorozatát indította el. A piski hídnál hangzott el Bem sokat idézett mondata, amivel buzdította a katonáit.

„Előre, magyar! Nincs híd, nincs haza!” Bem taktikája a gyors, meglepetést okozó menetelések sorozatára épült. Bem a székely honvédekben bízott legjobban, rájuk tudott támaszkodni. Katonái rajongtak érte, akárcsak Petőfi, aki a segédtszjtje volt. Jeles költőnk *Az erdélyi hadsereg* című versében így írt róla: „*Mi ne győznénk? Hisz Bem a vezérünk,/ A szabadság régi bajnoka!*” Bem segítői közé tartozott a székely *Gábor Áron*, az ágyúöntő mester, aki a győzelmek egyik záloga volt. Bem 1849. március 11-én visszavette Nagyszebent. Március 15-ére pedig, ígéretének megfelelően, a forradalom egyéves évfordulójának tiszteletére kiűzte az ellenséget Erdély földjéről. Csak Gyulafehérvár és Déva maradt a Habsburgok kezén.

*Bem József szobra Budán, a Bem téren, ami a piski csatának állít emléket.
Bem 1849. március 11-én beveszi Nagyszebent (Than Mór)*

A dicsőséges tavaszi hadjárat nagy csatái

Az erdélyi sikerekkel egy időben a magyarországi hadszíntereken is elkezdődtek az összehangolt támadások. A fővezér *Görgey Artúr* volt, a haditervek kidolgozásában pedig *Klapka György* játszotta a főszerepet. A kápolnai csata után eltelet egy hónap a kiválás időszaka volt, hiszen sem a császári csapatok, sem a honvédsereg nem indított komolyabb támadást. A magyar hadvezetés belső válsága Dembinszky leváltása után sem oldódott meg. Hiszen a nagy szakmai tudású *Vetter Antal* 1849. március 1-jén elnyerte ugyan a fővezéri tisztséget, de betegsége és összeférhetetlensége miatt le kellett mondania. Ezt követően lett Görgey és Klapka a hadsereg két meghatározó alakja.

Vetter Antal altábornagy, Klapka György tábornok

*Hagyományörző magyar huszárok csatajelenete.
Bem József arcképe Magyarországra érkezésekor*

Szolnoki csata (1849. március 5.)

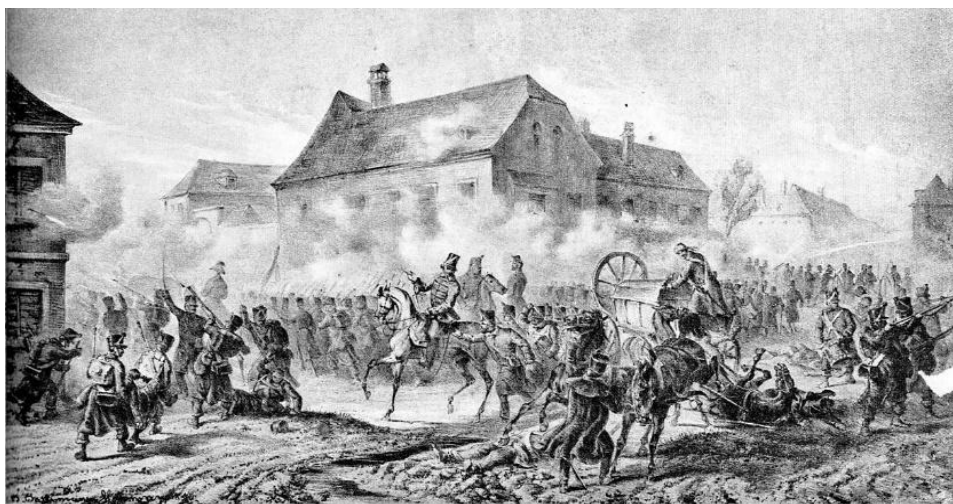
Görgey a felvidéki hadjárata után sikeresen áttört a Felső-Tiszáig. Itt egyesült Klapka György hadtestével. A Tiszán a solnoki hídfő kulcsszerepet játszott, amit a Délvidékről a főserég irányába vonuló *Damjanich János* és *Vécsey Károly* vett ostrom alá március 5-én. Szolnok és Abony között lezajlott csatában Damjanich fehér tollas szegedi és veres sipkás kassai zászlóaljai arattak sikert. Ez volt a tavaszi hadjárat első sikeres csatája.

*A második szolnoki ütközet 1849. március 5-én. Than Mór festménye.
A szolnoki Damjanich-emlékmű a mai Tisza-híd tövében*

Hatvani csata (1849. április 2.)

Schlik császári tábornok elhíresült nagyképű mondása szerint csapatai élén „nyulászatra indult a magyar táborba”, hogy szétzavarja a lázadókat. A császári haderőt Csány irányából a II. magyar hadtest bekerítéssel fenyegette. Közben tüzérségi párbaj kezdődött. A császáriak még át tudtak kelni a Zagyván, a magyar honvédek azonban biztosították a Zagyva vonalát a felvonuló magyar seregeknek.

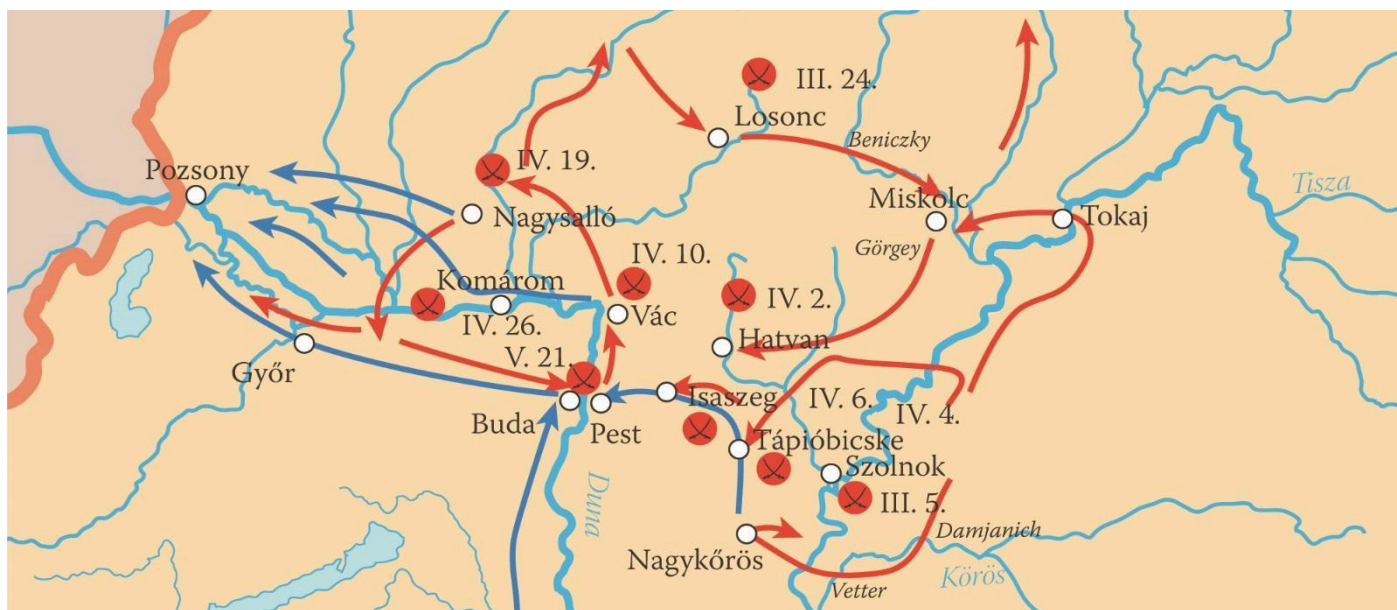

Hatvani csata, amelyben a magyar honvédsereg győzelmet aratott a császáriak felett 1849. április 2-án. A hatvani csata emlékműve a város központjában, melynek felirata „Mindent a hazáért”

Tápióbicskei csata (1849. április 4.)

A hatvani ütközetet követően két nap múlva, április 4-én Görgey, Klapka és Bayer József irányításával Nagykáta felől nyomult a honvédsereg Tápióbicske irányába. Abban a tudatban voltak, hogy Jellasics kivonult a térségből, ami igaz

is volt. Csak azt nem tudták, hogy közben egy újabb osztrák haderő vonult be a térségbe. A császáriak lelőtték a harangozót és a fiát, akik jelt akartak adni hangszóval a magyar seregnek az osztrák hadmozdulatokról.

A tavaszi hadjárat győzelmi sorozata

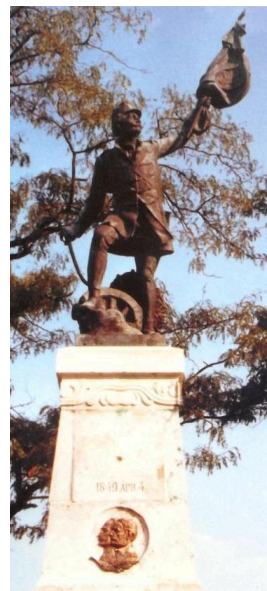
Az ütközet emlékezetes jelenete volt, amikor a híresen jó kardvívó *Hermann Riedesel* párbajra hívta ki *Sebő Alajos* magyar parancsnokot. Riedesel még soha nem veszített párbajt, ezúton azonban Sebő Alajos halálra sebezte az osztrák bajnokot. Ez a magyaroknak újabb lendületet, erőt adott.

A tápióbicskei ütközet (Than Mór festménye – Wikipédia)

Az osztrák haderő azonban fölényben volt, s Klapka is kis híján fogságba esett. Kora délután azonban megérkezett Damjanich felmentő serege, s Görgey is Tápióbicske felé tartott. Tudta, hogy ez döntő csata lesz a hadjárat során. A

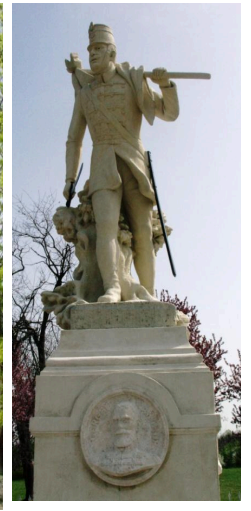
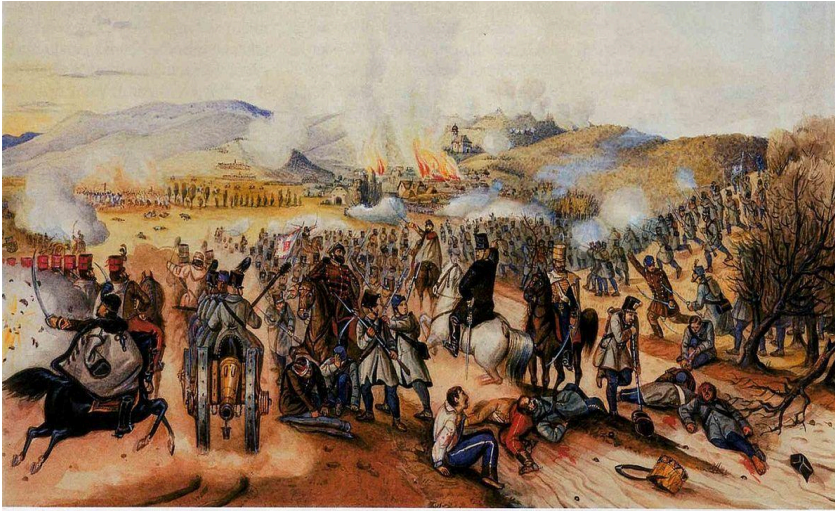
nevezetes fahídnál azonban tragikomikus jelenetre került sor, amikor két, egymással rivalizáló magyar zászlóalj egymást támadta, hogy hamarabb feljusson a hídra. A veszélyes helyzeten *Földváry Károly* lett úrrá, amikor magához ragadta a másik csapat zászlaját is, így közösen, rendezetten haladtak át a hídon.

A tápióbicskei fahíd, amit a helyi hagyományörzők építettek újjá, s ahol minden év április 4-én felelevenítik a csata főbb eseményeit
A csata emlékműve azon a helyen áll, ahol az ütközet lezajlott. Az emlékmű közelében álló kopjafára ennyi van írva: „Szabó József, élt 12 évet”

Isaszegi csata (1849. április 6.)

A következő győztes csatára, egyben a hadjárat legnagyobb erőit megmozgató összecsapására Isaszeg határában került sor. Windischgratz 55 000 fős sereg élén, 214 lövegével szemben Görgey 47 000 főnyi sereget, s 198 löveget tudott felsorakoztatni. Az osztrák haderő 50 km széles arcvonalat alakított ki, ami azonban a mozgósítás után szétesett. Görgey inkább összevonta haderőit, hogy ütőképes legyen. Ennek ellenére a csata kiegyenlített volt. Klapka a döntő pillanatban elhagyta a hadszínteret, idegei felmondták a szolgálatot. Az így kialakult kaotikus helyzetet Görgey mentette meg, aki egy irányba terelte a csapatokat, s még aznap este pontot akart tenni a csata kimenetelére. A tehetséges hadvezér ebben az esetben is átlátta a hadszíntér egészét, ennek köszönhetően a magyarok újabb fényes győzelmet arattak.

Az isaszegi csata, a tavaszi hadjárat döntő ütközete (Than Mór).

Az isaszegi csata emlékműve a gödöllői temetőben, ami a csatában elesett honvédek sírja fölött áll. A szobor az isaszegi csata helyszínén, a Szobor-hegyen.

A zászlótartó szobor talapzatán a csatában részt vevő négy tábornok – Görgey Artúr, Damjanich János, Klapka György, Aulich Lajos – fej domborműve látható

Váci ütközet (1849. április 10.)

Az Isaszegről távozó honvédsereg Komárom felé vette az irányt, hogy felszabadítsák a kulcsfontosságú Duna parti erődöt. A megoldást először Vácnál keresték. Damjanich a III. hadtest élén itt akarta elterelni Götz tábornok hadtestét, aki Komárom felé vonult, hogy védje az erődöt. A támadás majdnem kudarccal végződött, de Földváry Károly – miközben két lovat is kilőttek alóla – ismét győzelemre vitte a magyar honvédeket. A császári sereg vereséget szenvedett, s maga Götz tábornok is elesett a váci csatában.

A váci honvéd emlékmű volt az első, amit a szabadságharc emlékére 1868-ban avattak fel, s amire Kossuth Lajost is meghívták, aki azonban nem tehetett a lábát Magyarországra földjére

A Függetlenségi Nyilatkozat (1849. április 14.)

A váci csata után a politikai és katonai vezetés elérkezettnek látta az időt a függetlenség újbóli kinyilvánítására. Így született meg a debreceni Nagytemplomban 1849. április 14-én a *Függetlenségi Nyilatkozat*. A magyarok a Rákóczi szabadságharcban, 1707 után ismét kinyilvánították a Habsburg-ház trónfosztását. Ezen a napon a debreceni Nagytemplomban *Kossuth Lajost* kormányzó-elnökké választották, s Magyarország újra független, önálló országgá vált. Az új, törvényes kormány élére *Szemere Bertalant* nevezték ki.

A Debreceni Református Kollégium falán levő freskó az 1849. január 9. és május 31. között az imateremben üléselő országgyűlést ábrázolja. Szemere Bertalan miniszterelnök (1849. május 2. – augusztus 11.)

Részlet a nyilatkozatból:

„...ezen Habsburg-Lotharingiai-ház Magyarország, a vele egyesült Erdély és a hozzá tartozó minden országok, részek és tartományok feletti uralkodásából ezennel a nemzet nevében örökre kizáratik, kirekesztetik, és az ország területéről s minden polgári jogok élvezetéből számkivettetik. Aminthogy ezennel trónvesztettnek, kirekesztettnek és száműzöttnek nyilváníttatik.”

Nagysallói csata (1849. április 19.)

A történelmi jelentőségű debreceni esemény után öt nap múlva került sor a Duna felső folyásától északra eső csatára Nagysallónál. A győzelmi sorozatban, lelkesen harcoló honvédsereg itt biztosította be a tavaszi hadjárat katonai és politikai sikereit.

A nagysallói csata hőse, vezére Damjanich János volt, aki szétverte a Nyitra vonalát védő Ludwig von Welden altábornagy osztrák seregét. A csata másik hőse Klapka György volt, akinek naplója tudósított az ütközet lefolyásáról. (Medve Imre festménye.) A nagysallói csata emlékműve, amit az ütközet helyszínén emeltek

Nagysalló után a győzelmi sorozat kulcsfontosságú összecsapására készültek fel a magyarok, amikor Komárom visszavételét tűzték ki célul. Ebben még Kossuth és Görgey is egyetértett, akik között az ellentét, a viszálykodás a szabadságharc szinte egész ideje alatt állandósult.

Az első komáromi csata (1849. április 26.)

Komárom fontosságát Bécs is felismerte. Ekkor került sor a nevezetes „varsói kézcsókra”, amikor *Ferenc József* Varsóban *I. Miklós* orosz cártól kért segítséget a magyar szabadságharc leverésére. Az első csatára április 26-án került sor, amikor a magyarok elfoglalták Újszönyt és a Duna partján felépített sáncokat. Az osztrák fölényt Klapka, Görgey és *Nagysándor József* meg-megújuló támadásai kiegyenlítették. A császári csapatok visszavonulásra kényszerültek Győr és Bécs

irányába. A 800 fős magyar veszteség mellett a császáriak 2000 halottat hagytak hátra a csatatéren.

Az első komáromi csata (Than Mór festménye). Az osztrák seregek vezére Franz von Schlik tábornok volt, aki vereséget szenvedett

A komáromi ütközet után következő hetek a magyar hadtörténet legdicsőbb fejezetei közé tartoznak. Görgey április 29-én Komáromban kelt kiáltványa így összegzi a tavaszi hadjárat eredményeit:

„Bajtársaim! Még alig egy hónap előtt a Tisza megett állottunk – kétes pillantásokat vetve még kétesebb jövőnkre. Ki hitte volna akkor, hogy egy hónap múlva már túl leszünk a Dunán s szép hazánk nagyobb része fölmenve egy esküszegő rút dinasztianak rabigája alól. (...) Ti győztetek – győztetek hétszer egymás után; és győznetek kell ezentúl is. Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek! (...) olyan nemzetet, melynek fiai hasonlóak a szolnoki, hatvani, bicskei, isaszegi, váci, nagysarlói [helyesen: nagysallói] és komáromi hősökhez, rabbá

tenni többé nem lehet; még a legborzasztóbb ágyútűzben is csak azon egy jelszavam marad hozzátok: Előre, bajtársaim! mindig előre! Emlékezzetek róla, ha újra csatára keltek!”

Buda visszavétele (1849. május 21.)

A tavaszi hadjárat utolsó eseménye az előzetesen sok vitát kiváltó Buda ostroma volt. Mi legyen Komárom visszavétele után a következő lépés? A Bécs felé menekülő osztrák hadsereg megsemmisítése, vagy a főváros, Buda visszavétele? A Dunán átkelt magyar sereg vezérkara végül úgy döntött, hogy a főváros visszafoglalása lenne a hadjárat méltó befejezése. Buda várát a jól képzett Hentzi tábornok védte, aki arra is készen állt, hogy az éppen elkészült Lánchidat felrobbantsa.

Heinrich Hentzi, aki 1849 januártól 1849. május 21-ig volt Buda várának parancsnoka. Josef Kriehuber litográfiája (1849). A festmény azt ábrázolja, amikor Hentzi halálos sebet kap Buda ostromának végén, 1849. május 21-én

Az ostrom, a harc a támadók és védők között folyamatosan zajlott, a rendszeres összecsapások eredményeként *Kmetz György* tábornok május 5-én a vízműveket támadta. Hentzi válaszul a Vizivárost bombázta, s amikor a magyarok visszavonultak, május 11-én az osztrák haderő kitört a várból. Az első roham nem, de a második kitörés sikeres volt.

Görgey válaszul megkezdte a falak módszeres lövetését, és május 18-án előkészítette a végső rohamot. A döntő rohamra május 21-én, hajnalban került sor.

A három hétig tartó ostrom 1849. május 21-én, reggel 7 órakor ért véget, amikor a magyar sereg egy jól előkészített roham után bevette a várat.

A sikeres ostrom után Görgey fellovagolt a Várba. Utasította a vörössipkásait, hogy álljanak készenlétben a Vár közelében, s várakozzanak a parancsra.

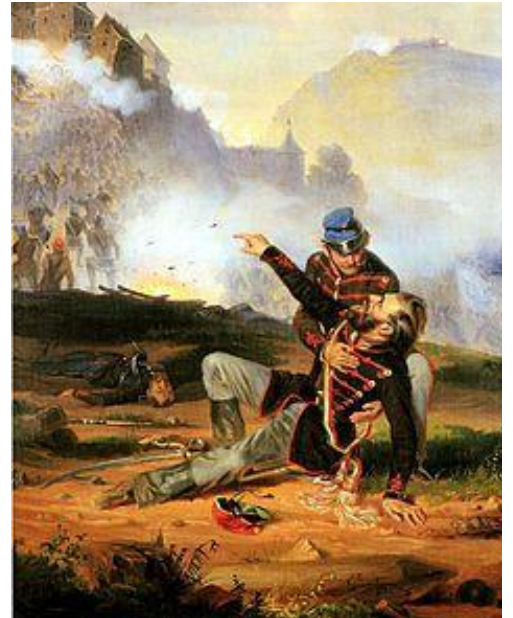
Budavár visszavétele 1849. május 21.

*Az 1848/1849-es szabadságharc emlékműve a budai Várban.
Görgey Artúr lovasszobra a Várbástván*

*„Elő, elő a zászlóval kezedben, / Egész Európa teutánad jó, / Te vagy, hazám,
most a világ vezére... / Mily nagy szerep, milyen lelkesítő!”*

Petőfi Budavár bevétele napján, 1849. május 21-én írta e sorokat. Ezzel a diadallal ért a honvédsereg a dicsőséges tavaszi hadjárat zenitjére.

*Budavár bevétele (Jakobey Károly festménye)
A sebesült honvéd (Sterio Károly festménye -1851)*

A dicsőséges tavaszi hadjárat jelentősége

A *tavaszi hadjárat* nem csak a magyar, de az európai, sőt a világ történetében is kiemelkedő jelentőségű. Hiszen az 1848. március 15-én zajló forradalom is páratlan eredménnyel járt, amikor eltörölték a Habsburg hatalom több évszázados uralmát. Majd egy szűk éven belül egy olyan ütőképes, jobbra csak alapkiképzést kapó honvédsereget állítottak fel, amelyik kisebb létszáma, gyengébb felszerelése és ellátása ellenére sorra aratta a győzelmeket. Hogy ez minek köszönhető?

Nem tudunk erre más választ adni, mint azt, hogy a hazáját, tágabb és szűkebb szülőföldjét védő, az *ezeréves magyar virtust* és a génjeikben rejtőző *harci tudást* sorakoztatták fel az egyszerű parasztfiúk a csatatereken. A sikereket ennek ellenére sem tudták volna elérni, ha nincs ott a *magyar hadvezetés tudása, rugalmassága, helyismerete*. A sikeres hadjáratok azonban megteremtették azokat az erőforrásokat, amik lehetővé tették a harcok folytatását. Óriási jelentőséggel bírt a kormányzat és az állam támogatása, aminek élén a páratlan lelkesedéssel és munkabírással rendelkező *Kossuth Lajos* állt.

Az eredeti Kossuth címer

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc